

УДК 378.67.015.31:024

Тетяна Осьмак, викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО НАРОДІВ СВІТУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається питання щодо виховання полікультурності майбутніх педагогів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, мистецтво народів світу, полікультурність майбутніх педагогів.

Літ. 4.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах суспільного розвитку, ускладнених поширенням деструктивних, дестабілізуючих тенденцій в Україні, значною мірою зростає культурологічна роль декоративно-прикладного мистецтва, розширюється сфера його естетичного функціонування. Водночас виникають і нові проблеми, пов'язані з необхідністю вдосконалювати зміст і форми виховання полікультурності сучасної молоді засобами декоративно-прикладного мистецтва України та народів світу.

Мистецтво є специфічною формою суспільної свідомості та естетичної діяльності людини, що виступає засобом зберігання і передавання раціонального й емоційного досвіду людства. Не підлягає сумніву практично невичерпна роль мистецтва в педагогічній освіті. Наголошуючи на полікультурності мистецтва, зазначимо, що воно виконує функцію ознайомлення з мистецтвом інших країн, взаємопроникнення та взаємозбагачення мистецтва України та мистецьких скарбів народів світу.

Проблема гармонійного виховання особистості засобами мистецтва відображена в працях вітчизняних та зарубіжних педагогів: І.А. Зязюна, Б.М. Неменського, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського, С.Т. Шацького, Р.П. Шульги, Я.Ф. Чепіги тощо. Авторами досліджень педагогічного потенціалу українського мистецтва є Є.А. Антонович, В.Г. Скуратівський, М.Г. Стельмахович, а виховний потенціал мистецтва народів світу став предметом дослідження в працях А.М. Алексюка, М.П. Лешенко, О.В. Сухомлинської, О.Я. Савченко тощо.

У сучасній культурі народів світу важливу роль відіграє декоративне мистецтво – широка галузь мистецтва, яка художньо-естетично формує матеріальне середовище, створене людиною.

Слово “декоративний” походить від латинського слова “прикрашаю” (decoro). До видів декоративного мистецтва належать такі: декоративно-прикладне, монументально-декоративне, оформлювальне, театральне-декораційне тощо.

Сьогодні декоративне мистецтво – це багатогранне художнє явище, що отримало розвиток у таких галузях як народне традиційне, професійне мистецтво і самодіяльна творчість. Ці галузі багато змістовні і далеко не тотожні. Між ними існують тісні взаємозв'язки і суттєві розбіжності.

Народне прикладне мистецтво існує як сукупність народних художніх промислів, які являють собою товарне виготовлення художніх виробів при обов'язковому застосуванні творчої ручної праці.

Між прикладним і декоративним видами є проміжний вид: декоративно-прикладний, що поєднує в собі ужиткові і функціональні якості об'єднано-просторової конструкції та художні експресії відповідного декору [3].

Огляд педагогічної та мистецькознавчої літератури дозволив визначити, що декоративно-прикладне мистецтво це розділ мистецтва, що охоплює ряд галузей творчості, які присвячені створенню художніх виробів, призначених головним чином для побуту. Особливістю декоративно-прикладного мистецтва є те, воно виступає в якості мистецтва широких народних мас. Воно виникло в процесі трудової діяльності народу і нерозривно пов'язане з його життям і побутом. Народне мистецтво яскраво характеризує національні особливості нації, локальні відміни етнографічних груп. З минулим народні художні твори єднає традиція та колективний спосіб її регулювання. Лише завдяки незліченим повторенням схем, мотивів, образів, форм утверджується художня традиція і передається з покоління у покоління удосконалюючись і

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО НАРОДІВ СВІТУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

набуваючи чарівної довершеності. Саме тому в спеціальній мистецькознавчій літературі термін “народне” мистецтво вживається найчастіше для визначення суті декоративно-прикладного мистецтва. Його творами можуть бути: різне начиння, меблі, тканини, знаряддя праці, засоби пересування, а також одяг і прикраси.

У сучасній науковій літературі паралельно з терміном “прикладне мистецтво” використовується термін “ужиткове мистецтво”. Проте я вважаю ці поняття синонімічними, а оскільки в контексті мого дослідження мене більше цікавили не побутові, а саме прикладні можливості мистецтва ми надалі будемо використовувати поняття “декоративно-прикладне мистецтво”.

Декоративно-прикладне мистецтво є одним із джерел сприйняття та осмислення своєрідності свого буття, що відзначається багатством художніх засобів, за допомогою яких втілюються певні ідеї відродження об’єктивного життя народу. Декоративно-прикладне мистецтво є вищою формою естетичних смаків, художніх оцінок, уявлень, поглядів та ідей, які стихійно склалися в народному середовищі на рівні буденної свідомості, масової психології. Але якщо народний майстер свідомо й цілеспрямовано посилює художню виразність завдяки співрозмірності форми, конструкції, цілісності й семантики орнаментальних структур, то такий вибір набуває особливої виразності вищого рівня. Він сприймається емоційно-чуттєво, стає не лише предметом, а твором мистецтва. Отже, народне мистецтво поєднує в собі духовно-матеріальну діяльність людини, виражену в художніх творах.

Зважаючи на широкий спектр естетичних можливостей у сучасній мистецтвознавчій та педагогічній літературі представлено безліч класифікацій видів декоративно-прикладного мистецтва. Розглянемо найбільш типові класифікаційні підходи.

За *призначенням* зразки декоративно-прикладного мистецтва об’єднуються в такі групи: меблі, одяг, посуд, прикраси (мереживо, килими, гобелени, вітражи, мозаїка), фурнітура (гудзики, буси, розчіски) тощо [2].

Найбільш поширеною є класифікація, де розподіл творів декоративно-прикладного мистецтва здійснюється за *технікою виконання* (різьблення, ткацтво, розпис, лозоплетіння, вишивка, в’язання, набійка, лиття, карбування тощо).

Ще однієї підставою для угруповання творів декоративно-прикладного мистецтва є *матеріал виробу* (метал, кераміка, текстиль, дерево, камінь, лоза, пластмаса, скло, кришталь, порцеляна, папір

тощо). Ця класифікація обумовлена важливою роллю конструктивно-технологічного початку в декоративно-прикладному мистецтві та його безпосереднім зв’язком з виробництвом.

В основу ще однієї класифікації О.Р. Тищенко покладено *утилітарність* технік декоративно-прикладного мистецтва. На цих засадах визначено чотири групи:

- поліхромна група: ткацтво, килимарство, вишивка, батік, вибійка, бісер, писанкарство, емалі, розпис (дерево, кераміка, скло та ін.);

- монохромна група: інкрустація, випалювання, чернь, гравіювання;

- пластикна група: різьблення, тиснення, карбування, пластика малих форм;

- ажурно-силуетна група: кування і слюсарство, просічений метал, скань, мереживо, витинанки, ажурно-силуетна пластика [4].

У контексті мого дослідження я вважаю найважливішою особливістю творів декоративно-прикладного мистецтва народів світу їх невіддільність від матеріальної культури певної епохи, історико-культурних традицій, міцний зв’язок з побутовим укладом, з тими чи іншими місцевими етнічними і національними особливостями, звичаями та обрядами народу. Сутнісну основу декоративно-прикладного мистецтва народів світу становить єдність етнічного, національного і загальнолюдського. У нинішній час увага до етносу, етнічних ознак в культурі та мистецтві надзвичайно велика, оскільки нових форм набуває рівень міжетнічних відносин і нові вимоги висуваються до виховання полікультурності.

Якщо складаючи органічну частину предметного середовища, з яким повсякденно стикається людина, твори декоративно-прикладного мистецтва народів світу своїми естетичними перевагами, образним ладом, характером постійно впливають на духовне становлення особистості, її настрій, є важливим джерелом емоцій, що впливають на ставлення до навколишнього світу, до народів світу, зокрема.

У дослідженні прагну деталізувати ті можливості використання творів декоративно-прикладного мистецтва народів світу в педагогічному процесі, що впливають на емоції, почуття особистості молодшої людини, сприяють формуванню певних переконань, цінностей, ставлень.

Період навчання майбутнього педагога у вищому навчальному закладі є сенситивним для розв’язання завдань формування полікультурності, формуванні наукового світогляду, виховання духовно багатой, розвиненої творчої особистості,

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО НАРОДІВ СВІТУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

громадянина, патріота України. У Законі України “Про освіту” наголошується, що педагогічні працівники повинні “настановою і особистим прикладом стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, стриманості, працелюбності, помірності, інших чеснот; виховувати у дітей та молоді повагу до батьків, жінки, старших за віком, до народних традицій та звичаїв, національних, історичних, культурних цінностей України, її державного і соціального устрою, дбайливе ставлення до історично-культурного і природного середовища України; готувати учнів та студентів до свідомого життя у дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами” [1].

Педагог, що працює в використанні прикладів декоративно-прикладного мистецтва народів світу, чи організовує діяльність дітей по їх виготовленню має усвідомлювати значення впливу даних творів на інтелектуально-логічний та емоційно-образний розвиток дитини.

Важливо відзначити, що мета виготовлення творів декоративно-прикладного мистецтва обумовлена призначенням, конструктивними можливостями, пластичними властивостями матеріалу, проте вирішальну роль часто відіграє задум композиції художнього виробу, ідея автора. Тому, молода людина, що зустрічається в житті, побуті з таким твором сприймає його не лише як зручний в користуванні предмет, а відчуває емоційний, духовний посыл. При цьому, якщо твір декоративно-прикладного мистецтва вироблено за технологіями інших народів світу, то зустріч з таким виробом стає певним привітанням від далеких друзів, незнайомого майстра, перетворюється в фантазії про інші країни, сприяє формуванню шанобливого ставлення до культури інших людей.

Силі емоційного сприйняття сутності творів декоративно-прикладного мистецтва нерідко сприяє краса матеріалу, пропорційні співвідношення частин, ритмічна структура, що виступають єдиними засобами втілення емоційно-образного змісту виробу. Саме в декоративних елементах (розпис, карбування, елементи ліплення) наочно виявляється особливе значення для декоративно-прикладного мистецтва емоційних, образотворчих засобів художньої мови, використання яких передає народний стиль, є втіленням традицій, відображенням найдорожчих для людини символів. У предковичних образах, зручних утилітарних формах і динамічних обрисах орнаменту містяться символи втаємниченої, чарівної природи, складні перипетії історії, особливості побуту, доброта і щедрість душі народу.

Висновки. Декоративно-прикладне мистецтво народів світу, це залучення до культури народів світу, усвідомлення багатомірної та глибинної історичної пам'яті народів світу. Адже полікультурне виховання покликане підтримувати різноманіття великих і малих націй в умовах глобалізації сучасного світу.

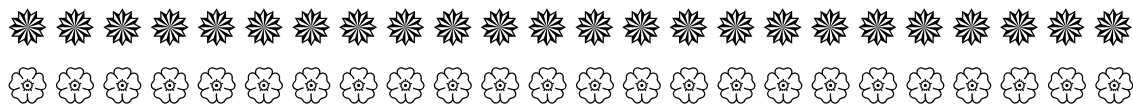
1. Закон України “Про освіту”// *Освіта.* – 1991. – 25 червня.

2. Бардина Р.А. *Изделия народных художественных промыслов и сувениры* / Р.А. Бардина. – М.: Высш. шк., 1977. – 312 с.

3. Герман М.М. *Основные принципы классификации видов искусств* / М.М. Герман, В.К. Скатерциников – М., 1982. – С. 56.

4. Тищенко О.О. *Декоративно-прикладне мистецтво східних слов'ян і давноруської народності.* – К.: Основи, 1985. – С. 88.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2011

“Наука – це організоване знання, мудрість – це організоване життя”.

*Іммануїл Кант
німецький філософ*

“Життя нічого не дало людям без їх наполегливої праці”.

*Горацій
давньоримський поет*

